

Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi

Dergi Web sayfası: <http://dergipark.gov.tr/ader>

ISSN 2651 - 5067

ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA MESLEKİ DİL ÖĞRETİM ÇALIŞMALARI

VOCATIONAL LANGUAGE TEACHING IN SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

Nurullah ALKOL*

*Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalı. nurullah_alkol@hotmail.com

Kemalettin DENİZ**

** Doçent Doktor, Gazi Üniversitesi., Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalı kdeniz@gazi.edu.tr

Referans: Alkol, N., Deniz, K. (2021). "Ortaöğretim Kurumlarında Mesleki Dil Öğretim Çalışmaları". *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 1-26.

Gönderilme Tarihi: 05.05.2021

Kabul Tarihi : 15.12.2021

Özet: Ortaöğretim, öğrencileri yükseköğretime hazırlayan bir kurum olmasının yanı sıra; vermiş olduğu meslek, spor ve sanat eğitimleriyle toplumun nitelikli insan kaynağını yetiştirmeyi amaçlar. Bu amaca mesleki, sanatsal ve sportif bilgi ve becerilerin yanı sıra; mesleki dil becerilerinin de yeterli düzeyde kazandırılması katkı sağlayacaktır. Çünkü mesleki dil, kendi alanında etkili iletişim kurabilme, araştırma yapabilme, soru sorabilme, cevap verebilme becerilerini edindirir. Öğrencilere bu beceriler mesleki dil öğretimiyle kazandırılabilir.

Bu çalışmanın amacı, ortaöğretim kurumlarında yapılan mesleki dil öğretimi çalışmalarını ortaya koymak ve bu kurumlar için mesleki dil öğretiminin kapsamını

belirlemektir. Çalışma nitel araştırma olarak planlanmış, veriler doküman incelemesiyle toplanmış ve betimsel analiz yapılmıştır.

Araştırmada, ortaöğretim kurumlarının ders kitapları, ders çizelgeleri, öğretim programları, bireysel öğrenme materyalleri incelenerek yapılan mesleki dil öğretim çalışmaları ortaya konmuştur. Böylelikle, ortaöğretim kurumlarının öğrencilerine ne düzeyde mesleki iletişim becerisi kazandırdığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Ardından öğrencilerin etkili mesleki iletişim kurabilmeleri hangi temel becerileri öğrenmesi gerektiği literatüre dayalı olarak belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Dil, Meslek, Ortaöğretim

Abstract: Secondary education, besides being an institution that prepares students for higher education; It aims to train the qualified human resources of the society with the profession , sports and art trainings it provides. It will also contribute to acquirement vocational language skills at a sufficient level, besides profession, artistic and sportive knowledge and skills For this purpose. Because vocational language provides the skills to communicate effectively, to conduct research, to ask questions and to answer them. Students can acquirement these skills through vocational language teaching.

The aim of this study is to reveal the vocational language teaching studies in secondary education institutions and to determine the scope of vocational language teaching for these institutions.

In the research, vocational language teaching studies conducted by examining the textbooks, course schedules, curricula and individual learning materials of secondary education institutions were revealed. Thus, it has been tried to determine what level of profession communication skills secondary education institutions provide to their students. Then, based on the literature, it was stated which basic skills the students should learn in order to establish effective profession communication.

Keywords: Profession Language, Profession, Secondary Education.

Giriş

Meslekler, toplumsal yaşamın önemli kurumlarından bir tanesidir. Her bir meslek, toplumsal yaşamın ve doğanın farklı bir ihtiyacına ve sorununa çözüm bulmaya çalışır. Farklı ihtiyaçlara ve sorunlara odaklanma, mesleklerin eylemlerini, (tedavi, tamir, inşa vb.), araçlarını (stetoskop, tornavida, kürek vb.), muhataplarını (hasta, tekniker, şef vb.), fiziki ortamlarını (hastane, atölye, şantiye vb.), bilgi ve becerilerini (doktorluk, teknikerlik, sıvacılık vb.) de birbirinden farklılaştırır. Bu farklılıklar, mesleklerin statülerine ve yapılarına olduğu gibi iletişimlerine de yansır. Her meslek, eylemleri ve muhatapları çerçevesinde kendine ait terimleri (*tıp terimleri, fizik terimleriyle, ameliyat terimleri, bilgisayar terimleri, spor terimleri*), kavramları, simgeleri, sembolleri, kültürü ve üslubu olan bir iletişim biçimi geliştirir. Bu iletişim biçiminin

mesleki eğitim sürecinde öğretilmesi mesleğin ileride daha başarılı icra edilmesine katkı sağlayacaktır.

Meslek, belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş olarak tanımlanır (Türk Dil Kurumu, 2011). Mesleğin icra edilmesinde mesleki yeterliliğin yanı sıra iletişim becerilerinin de etkisi vardır. Mesleki bilgileri paylaşma, öğretme, öğrenme ve geliştirme ihtiyacının bir sonucu olan bu iletişim biçimi, literatürde *argo* (Araz, Devrim ve Kılıçoğlu, 1992) *özel amaçlı dil* (Richards ve Schmidt, 2002), *jargon* (Türk Dil Kurumu, 2011), *teknik dil* (Milcu, 2012), *uğraş dili* (İmer, 2011), *uzmanlık dili* (Gündoğdu, 2012), *özel dil* (Türkçe Sözlük, 2011) *iş dili* (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011), *meslek dili* (Karaağaç, 2013) gibi farklı terimlerle ifade edilmektedir. Mesleki iletişimi; bu kavramalara nazaran daha net ve kapsayıcı ifade ettiği için bu araştırmada “mesleki dil” terimi tercih edilmiştir.

Mesleki dil terimine yönelik başlıca tanımlar şu şekildedir: Mesleki dil, meslek insanlarının kendi alanlarında birbirlerini bildirişim yoluyla anlamlarını sağlayan, ortak dil dizgesinden oluşturmuş sözcük dağarcığı ve standartlarını mesleki metinlerle güncelleştiren dil (Hoffman, L.1985, s.34). Mesleki dil, meslek alanı ile sınırlı meslek insanlarının birbirlerini anlamaları için bildirişim alanındaki dilsel araçlardan oluşan bir bütün (Hoffman, L.1985, s.53). Mesleki dil, bir mesleğe, bir alana özgü teknik terimlerin, sözcük oluşturmak için belirli biçimbirimlerin, dilbilgisel yapıların, kendisine ait sözdizimsel özelliklerin ve de anlatım biçimlerinin oluşturduğu, genel dilden beslenen ancak birçok noktada genel dilden kesin çizgilerle ayrılan bir dildir (Şen, 2015, s.20). Günlük dile ve ölçünlü dile karşıt olarak belli meslek alanlarında kullanılan, ama ölçünlü dil ve günlük dilden dilbilgisi yönünden farklılık göstermeyip yalnızca kendine özgü sözvarlığı nedeniyle onlardan ayrılan dil; bir meslek grubuna ya da başka bir toplumsal gruba özgü, içinde anlaşılması her zaman kolay olmayan kullanımlar bulunan dil; örn. spor dili, tıp dili, hukuk dili, ekonomi dili, denizci dili, havacı dili vb. (İmer, 2011, s.248). Aynı meslekten olanların ya da aynı iş alanında çalışanların kendi aralarında konuştukları dil (Dil Derneği, 1999, s.983). Herhangi bir mesleğe ait olan dil kullanımı (Karaağaç, 2013, s.584). Belirli bir mesleğin uygulanması sırasında kullanılan sözdizimi, sözcük yapısı biçimleri, sesletim ve dil işleri bakımlarından ortak dilden ayrılmayan ancak kendine özel bir sözlüğü ile sözlüklerarası ilişkileri olan bir dildir (Ömer Demircan ile kişisel iletişim Şubat 1999. akt. Taşkıran, 2000).

Hahn (2015: akt. Şen, 2015) mesleki dil için olası beş farklı tanım yapmıştır: Dil dizgesine göre; mesleki dil, genel dilin yanında farklı ifade biçimlerine sahip bir çeşittir. Belirli dış yapıların seçimine göre, mesleki dil alt dildir. Bir başka deyişle mesleki dil, dilsel ifade olanaklarının belirli kurallara göre özel olarak seçilmesidir. İçeriksel sınırlandırmaya göre; mesleki dil, belirli mesleki alan içeriklerinin ifade edilmesi için kullanılan dildir. Konuşuculara özgü özelliklere göre; mesleki dil, belirli meslek ve uzmanlık alanlarının dilidir. Belirli iletişim işlevlerine göre; Şiirsel ve toplumsal dilin yanında mesleki dil, belirli dilsel araçları sunarak mesleki alanlarda iletişim kurmak için kullanılan dildir.

Yukarıda görüldüğü üzere araştırmacılar mesleki dilin farklı yönlerini ön plana çıkararak bir tanım oluşturmaya çalışmıştır. Bu yönler dört maddede toplanabilir.

1. Mesleki dil, meslek mensupları tarafından kullanılır.
2. Mesleki dil, söz dizimi, sözlük yapısı ve sesletim açısından günlük dilden farklı değildir.
3. Mesleki dil, mesleki konularda kullanılır.
4. Mesleki dilin kendine ait bir söz varlığı vardır.

Bu tanım ve ortak yönlerden hareketle mesleki dilin diğer özelliklerini de kapsayıcı bir tanımını şu şekilde oluşturmak mümkündür: Bireylerin kendi meslekleriyle ilgili bir konuda kullanmış oldukları ve gündelik dilden söz dizimi ve dil bilgisel açıdan farklı olmayıp kendine özgü söz varlığı, üslubu, dil dışı göstergeleri ve iletişim kültürü bulunan dil. Tanımda yer alan dil öğelerin öğrenilmesi ve doğru kullanılması mesleki yaşamdaki başarıda önemli bir role sahiptir. Bu sebeple mesleki dil, mesleki eğitimin her zaman bir parçası olmalıdır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ortaöğretim kurumlarında yapılan mesleki dil öğretim çalışmalarını ortaya koymak ve bu kurumlar için mesleki dil öğretiminin kapsamını belirlemektir. Bu amaç çerçevesinde şu sorulara cevap aranacaktır:

1. Genel ortaöğretim kurumlarında yapılan mesleki dil öğretim çalışmaları nelerdir?
2. Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında yapılan mesleki dil öğretim çalışmaları nelerdir?
3. İmam hatip liselerinde yapılan mesleki dil öğretim çalışmaları nelerdir?
4. Ortaöğretim kurumlarında öğrencilere hangi mesleki dil becerileri öğretilmelidir?

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Belirtilen amaç doğrultusunda çalışma, nitel araştırma olarak planlanmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algı ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.45). Araştırmanın amacına yönelik veri toplayabilmek için ortaöğretim kurumlarının ders kitapları, ders çizelgeleri, öğretim programları ve bireysel öğrenme materyalleri, doküman analizi yoluyla toplanmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olay veya olgular hakkında bilgi içeren materyalleri elde edip belirli bir sistem içerisinde inceleme işlemidir (Karasar, 2008; Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.217). Verilerin çalışmaya yansıtılmasında betimsel analiz kullanılmıştır. Toplanan veriler üç aşamada analiz edilmiştir: 1. Mesleki dil öğretim çalışmalarının yapılıp yapılmadığı. 2. Mevcut çalışmaların türü (ders, kitap, bireysel öğrenme materyali). 3. Mevcut çalışmaların olumlu ve gelişime açık yönleri.

2. Ortaöğretim Kurumlarında Mesleki Dil Öğretimi

Ortaöğretim; ilköğretime dayalı, en az dört yıllık zorunlu, örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar (Millî Eğitim Bakanlığı,2020a). Ortaöğretim kurumları; genel ortaöğretim, meslekî ve teknik ortaöğretim ve din eğitimi olmak üzere üç grupta toplanmaktadır. (Millî Eğitim Bakanlığı,2020a). Söz konusu bu üç kurumun kuruluş amacı, misyonu ve vermiş oldukları eğitimin içeriği birbirinden farklıdır. Bu farklılık, diğer derslerin olduğu gibi mesleki dil derslerinin de varlığını, yoğunluğunu ve içeriğini etkilemektedir. Bu sebeple, ortaöğretimde mesleki dil öğretimi her üç kurum için ayrı ayrı ele alınacaktır.

2.1. Genel Ortaöğretim ve Mesleki Dil

Genel ortaöğretim, ilköğretime dayalı en az dört yıllık zorunlu eğitimle öğrencilere genel kültür kazandırmanın yanı sıra, ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda yükseköğretime veya geleceğe hazırlayan eğitim öğretim sürecidir (Millî Eğitim Bakanlığı,2020a). Genel ortaöğretime bağlı kurumlar; anadolu lisesi, fen lisesi, sosyal bilimler lisesi, güzel sanatlar lisesi, spor lisesi, müzik ve sahne sanatları lisesi, çok programlı anadolu lisesi (genel orta öğretim programı) ve açıköğretim lisesi olup bu kurumlara bağlı 6.925 okulda 3.412.564 öğrenci öğrenim görmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı,2020a). Bu kurumlardan anadolu lisesi, fen lisesi, sosyal bilimler lisesi, çok programlı anadolu lisesi (genel ortaöğretim programı) ve açıköğretim lisesinde belirli bir mesleğe yönelik bilgi ve beceri edindirme amaçlanmamakta ve böyle bir eğitim verilmemektedir. Bu sebeple ilgili kurumlarda mesleki dil öğretimi için bir gereklilikten ve hedef kitlenin varlığından söz etmek mümkün değildir. Belirli bir mesleği ön plana çıkarmayan bu kurumlarda verilen yabancı dil ve ana dil dersleri de öğrencileri mesleki alana değil, kişisel, kamusal ve eğitim alanlarında kuracakları iletişime hazırlamaktadır. Bu yönüyle ilgili kurumların, misyonlarına ve kuruluş amaçlarına uygun bir dil öğretimi yaptığını söylemek mümkündür.

Diğer genel ortaöğretim kurumları¹ olan spor lisesi ve güzel sanatlar lisesi belirli bir mesleğin ve sanat dalının ön plana çıktığı kurumlardır. Spor liseleri, öğrencilere beden eğitimi ve spor alanında temel bilgi ve beceriler kazandırmayı, beden eğitimi ve spor alanında nitelikli insan yetiştirilmesine kaynaklık etmeyi amaçlayan ortaöğretim kurumlarıdır (Millî Eğitim Bakanlığı,2020a). Türkiye'deki 85 farklı spor lisesinde toplam 18.879 öğrenci öğrenim görmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı,2020a). Burada öğrenim gören öğrenciler *basketbol, voleybol, futbol ve hentbol, halter, yüzme, güreş, kayak, tenis, masa tenisi, badminton, oryantiring, eskrim, boks, bisiklet, okçuluk, judo, karate*

¹Müzik ve Sahne Sanatları Lisesi ve Çok Programlı Anadolu Lisesi genel ortaöğretime bağlı faaliyet gösteren diğer kurumlardır. Müzik ve Sahne Sanatları Lisesi özel yetenek ve kabiliyetleri belirlenen öğrencileri yetiştirmek için yükseköğretim kurumları bünyesinde açılan okullardır. Bu okulların ders içerikleri, ders materyali ve öğretim programı yükseköğretim kurumları tarafından hazırlandığı için, araştırmamızda müzik ve sahne sanatları liseleri ele alınmamıştır. Çok Programlı Anadolu Liseleri, küçük yerleşim birimlerinin ortaöğretim düzeyindeki eğitim ihtiyacı, öğrenci potansiyeli, eğitim maliyeti, eğitim ekonomisi, beceri eğitimine uygun iş yerleri ile fiziki kapasite durumları dikkate alınarak açılan bünyesinde Anadolu, Anadolu imam hatip ile teknik ve mesleki liseyi barındıran liselerdir. Bu açıdan çok programlı Anadolu liseleri eğitim içeriği açısından değil, kuruluş yönüyle diğer kurumlardan ayrılmaktadır. Bu sebeple çok programlı Anadolu liseleri de mesleki dil öğretimi açısından ayrı bir başlık altında ele alınmamıştır.

ve taekwondo sporlarının yanı sıra; temel spor eğitimi, spor anatomisi ve fizyolojisi, beden eğitimi ve spor tarihi, antrenman bilgisi, sporcu sağlığı, spor yönetimi ve organizasyonu, spor psikolojisi ve sosyolojisi, spor ve beslenme, eğitsel oyunlar, atletizm, artistik jimnastik, ritim eğitimi ve halk dansları derslerini de almaktadırlar (Millî Eğitim Bakanlığı,2020a). Spor liseleri öğrencilerini sadece yüksek öğretime hazırlamazlar, bu liselerden mezun olan öğrenciler kamu ve özel sektörde kendi alanlarıyla ilgili işlerde istihdam edilebilmektedirler. Örneğin, Millî Eğitim Bakanlığı ile Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında yapılan iş birliği kapsamında spor liseleri öğretim programları revize edilerek, mezunların spor tesisleri yöneticisi, kulüp yöneticisi gibi unvanlarda istihdamı ve spor lisesi mezunlarına 1'inci kademe antrenörlük (yardımcı antrenör) belgesinin verilmesi sağlanmıştır (Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2019). Bu sebeple mesleki dil becerisi, spor lisesindeki öğrencilerin yurt içinde ve yurt dışında alanlarıyla ilgili daha verimli staj yapmaları, eğitim almaları, çalışmaları ve mesleki öz yeterliliklerini yükseltmesi için bir gerekliliktir. Ancak spor liselerinde öğrencileri yabancı dilde kuracakları mesleki iletişime hazırlayan bağımsız bir ders, materyal veya yöntem tespit edilmemiştir. Bu liselerde ana dile yönelik mesleki dil becerileri de bağımsız bir ders ve materyalle değil alan dersleriyle birlikte öğrencilere aktarılmaktadır. Örneğin, ribaunt teriminin anlamı, ribaunt ile ilgili teknik konuların öğretildiği metinlerde verilmektedir. Metin içerisinde terim öğretim yönteminin yanı sıra kitap sonuna konulan sözlük bölümüyle de öğrencilerin mesleki söz varlığı geliştirilmeye çalışılmaktadır. Söz varlığı dışında, spor kültürü ve değerlerine ait beceriler spor psikolojisi ve sosyolojisi dersinin içerisinde öğrencilere aktarılmaktadır. Örnek: “Süper lig maçında bir futbolcunun eliyle indirdiği topu, takım arkadaşı ağlara gönderir. Rakip takım sporcularının itirazı üzerine hakem, pozisyonun kahramanı olan futbolcuya durumu sorar. Futbolcunun “Elimle kontrol ettim.” itirafı üzerine golü iptal eder. Futbolcunun bu davranışı ahlaki açıdan doğru olmasının yanı sıra sporu güzelleştiren bir harekettir. Centilmenlik, sporcuların ahlaki ve etik değerler çerçevesinde hareket etmesini öngören bir anlayıştır.”(Macit ve diğerleri, 2019, s.109).

Spor liselerinde öğrenciler, ana dilde mesleki iletişim becerilerini alan eğitimi çerçevesinde öğrenmekte ve geliştirmektedir. Ancak öğrencileri, yabancı dilde kuracakları mesleki iletişime hazırlayan bir yöntem, ders veya materyal bulunmamaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı Spor Liseleri Yönetmeliği'ne (2009) göre bu kurumların amacı arasında “Alanı ile ilgili dünyadaki gelişmeleri dikkate alarak Türk sporunu geliştirecek ve temsil edebilecek gençler olarak yetiştirmelerini sağlamak” yer almaktadır. Ancak bu amacı gerçekleştirmeye yönelik bir dil dersi veya çalışma bulunmamaktadır. Söz konusu bu amacın gerçekleşebilmesi öğrencilerin yabancı dillere yönelik mesleki dil becerisi kazanmasıyla ile mümkündür.

Bir diğer genel ortaöğretim kurumu olan güzel sanatlar liseleri, öğrencilere güzel sanatlarla ilgili temel bilgi ve beceriler kazandırmayı ve güzel sanatlar alanında nitelikli insan yetiştirilmesine kaynaklık etmeyi amaçlayan kurumlardır (Millî Eğitim Bakanlığı,2020a). Türkiye'deki 91 güzel sanatlar lisesinde toplam 16.351 öğrenci öğrenim görmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı,2020a). Bu öğrenciler müzik, Türk halk müziği, Türk sanat müziği, görsel sanatlar, alanlarında ve bu alanlara bağlı derslerin eğitimini almaktadır. Mesleki dil becerisi, öğrencilerin bu alanlara ait metinleri,

diyalogları daha iyi anlamalarını ve bu alanlarla ilgili konularda daha etkili iletişim kurmalarını sağlar. Ancak güzel sanat liselerinde öğrencileri hem ana dilde hem de yabancı dilde kuracakları mesleki iletişime hazırlayan bağımsız bir ders veya çalışma tespit edilmemiştir. Güzel sanatlar liselerinde, spor liselerinde olduğu gibi ana dile yönelik mesleki dil becerileri de ayrı bir ders hâlinde değil, alan dersleriyle birlikte öğrencilere aktarılmaktadır. Örneğin; “Fransızca bir terim olan “füzen” kelimesinin Türkçedeki karşılığı “kömür kalem”dir. Sanatçıların bir desen malzemesi olarak kullandığı füzen büyük ölçekli çalışmalarda tonal etki yaratmakta oldukça etkilidir. Füzen; pamuk, parmak vb. araçlarla yüzey üzerinde farklı tonal değerler elde etme olanağı sağlar. Füzen ile yapılan çalışmaların silinmesini ve dökülmesini önlemek için yüzeye sabitleme işlemi (fikse) yapılmalıdır.”(Özer ve diğerleri., 2019, s.18). Bu yöntem, güzel sanatlar lisesinde dil dışı göstergelerin ve meslek kültürünün öğretiminde de aktif olarak kullanılmaktadır.

Güzel sanatlar lisesinde, ana dile yönelik mesleki iletişim becerilerini alan eğitimi çerçevesinde öğrenmekte ve geliştirmektedir. Ancak öğrencileri, yabancı dilde kuracakları mesleki iletişime hazırlayan bir yöntem, ders veya materyal bulunmamaktadır. Ancak bu kurumların amaçlarından biri olan “Millî ve milletlerarası sanatsal ve sportif faaliyetleri takip ederek bilgi ve kültürlerini geliştirmelerini sağlamak” (Millî Eğitim Bakanlığı Spor Liseleri Yönetmeliği, 2009) mesleki yabancı dil öğretilimiyle mümkündür.

2.2.Mesleki ve Teknik Ortaöğretim ve Mesleki Dil Öğretimi

Mesleki ve teknik ortaöğretim, ilköğretime dayalı en az dört yıllık zorunlu eğitimle öğrencilere genel kültür kazandırmanın yanı sıra, ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda hem yükseköğretime hem de mesleğe veya geleceğe ve iş alanlarına hazırlayan eğitim öğretim sürecidir (Millî Eğitim Bakanlığı,2020a). Mesleki ve teknik anadolu lisesi, mesleki açköğretim lisesi, mesleki eğitim merkezi, mesleki ve teknik ortaöğretime bağlı kurumlardır.² 2.816 farklı kurumda 1.397.061 öğrenciye (Millî Eğitim Bakanlığı, 2020a) eğitim veren bu okullarda mesleki dil öğretimi mesleğin icrası açısından büyük bir öneme sahiptir. Çünkü bu kurumların temel fonksiyonu, öğrencilere belirli bir mesleğe yönelik bilgi ve beceri kazandırmaktır. Mezuniyet sonrasında bu bilgi ve becerilerin geliştirilmesi ve etkin kullanılmasında ise mesleki dil becerisi etkin bir role sahiptir. Bu sebeple mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında hem anadile hem de yabancı dile yönelik mesleki dil öğretim çalışmaları yapılmaktadır.

²Araştırma Geliştirme Eğitim ve Uygulama Merkezi, Özel Eğitim Meslek Lisesi (İşitme Engelliler), Özel Eğitim Meslek Lisesi (Bedensel Engelliler), Özel Eğitim Meslek Okulu (Görme Engelliler-III. Kademe), Özel Eğitim Uygulama Okulu (III. Kademe), Özel Eğitim Meslek Okulu (Zihinsel Engelliler-III. Kademe) mesleki ve teknik ortaöğretime bağlı faaliyet gösteren diğer kurumlardır. Bu kurumlar özel durumlara ve koşullara sahip öğrencilere mesleki ve teknik eğitim vermeyi amaçlamaktadır. Öğrencilerin özel durum ve koşullarından dolayı bu kurumlarda “özel” bir mesleki ve teknik eğitim verilmemektedir. Bu sebeple ilgili kurumlar mesleki dil öğretimi açısından ele alınmamıştır.

2.2.1. Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Mesleki Dil Öğretimi

Mesleki ve teknik anadolu liselerine bağlı 2.486 okulda 1.125.448 öğrenci eğitim almaktadır. 47 alan ve 105 dala yönelik mesleki eğitim verilen³(Millî Eğitim Bakanlığı,2020a). Bu kurumlarda hem ana dile hem de yabancı dillere yönelik mesleki dil öğretim çalışmaları yapılmaktadır. Ana dile yönelik mesleki dil öğretiminde iki farklı yöntem kullanılmaktadır. Birinci yöntem, bağımsız bir dersle öğrencilere mesleki söz varlığı ve iletişim kültürünün kazandırılmasıdır. Bu yöntemin kullanımı oldukça sınırlı olup *adalet* alanında verilen “hukuk dili ve terminolojisi” dersi, *biyomedikal cihaz teknolojileri* alanında “mesleki fizyoloji ve terminoloji” dersi, *sağlık hizmetleri* alanında “sağlık hizmetlerinde iletişim” dersi (Millî Eğitim Bakanlığı, 2020b) bu yöntemde örnek olarak gösterilebilir. İkinci yöntem ise alan eğitimiyle birlikte mesleki dil becerilerinin öğretilmesidir. Bu yöntem ana dile yönelik mesleki dil öğretiminde en çok başvurulan yoldur. Hemen hemen bütün dil öğelerinin öğretiminde kullanılmaktadır. Örnekler:

a. Söz varlığı öğretimi

Yapay beslenme, bebeğe anne sütü verilememesi durumunda diğer sütlerle ya da mamalarla yapılan beslenme şeklidir. Yapay beslenmede biberon ve bebeğe uygun kaşık kullanılır. İnsan ve hayvan sütleri birbirine benzer gibi görünse de içerikleri farklıdır. En çok kullanılan inek sütü anne sütü yerine kullanılırken 1:1 oranında sulandırılır... Çocuk gelişimi ve eğitimi alanı/anne-çocuk sağlığı (Akar, Eryılmaz ve Büyükerdal 2020, s.93)

b. Kısaltma öğretimi

Elektrik yükünü kısa süreli depolamak amacı ile kullanılan devre elemanlarıdır. Kondansatörün elektriksel değeri kapasitans olarak adlandırılır. Kondansatörün sembolü C harfi ile gösterilir. Birimi “FARAD”tır, kısaca F harfi ile gösterilir (Baş ve diğ., 2020, s.88)

c. Meslek/kurum kültürü aktarımı

Öte yandan müşteriler ilk aşamada evet sözcüğünü duymak ister ve bu yanıtı aldıklarında da mutlu olurlar. Müşterinin yaşadığı sorundan dolayı özür dilemek bu konuda en etkili yaklaşımlardan biridir. Hayır demek yerine nelerin yapılabileceğini iletmek daha doğru olur (Millî Eğitim Bakanlığı, 2011, s.11).

³ 2020 yılından önce mesleki ve teknik anadolu liselerinde 54 alan ve bunlara bağlı 200 dala yönelik eğitim verilmekteydi. 2020 yılından sonra bazı alanların/dalların birleştirilmesi ve bazılarının kapatılması sonucu bu sayı 47 alana ve 105 dala düşmüştür. 2020 yılında kapatılan ve birleştirilen alanlarda/dallarda eğitim gören mevcut öğrenciler ise bu uygulamadan etkilenmemektedir. Bu sebeple kapatılan ve birleştirilen alan/dallardaki mevcut mesleki yabancı dil çalışmaları da incelenmiştir.

d. Dil dışı gösterge öğretimi

İşaret (Sembol)

Renk

Ses

Tehlike Sınıfı	İşaret	Sembol	Renkler	Atık türü	Ses	
Toksik •Çok toksik •Toksik	(T*) (T)		MAVİ	Kâğıt		Sarı ikaz 3 dakika Saldırı ihtimali var
			SARI	Plastik		
			YEŞİL	Cam		
			GRİ	Metal		
			KAHVERENGİ	Organik		
Aşındırıcı	C		SİYAH	Geri dönüşmeyen		Kırmızı ikaz 3 dakika Saldırı tehlikesi var
			MOR	Ekmek		
			BEYAZ	Yemek artıkları		
						Siyah ikaz 3 dakika KBRN tehlikesi var

(Ülkü, Doğan ve Karakuş, 202, s.106)(Çalışan ve diğerleri, 2020, s.96) (Altıntaş, Açık ve Kurt, 2020, s.113)

Örnekleri çoğaltılabilecek bu öğretim tekniğiyle öğrenciler hem alan bilgisini hem de alanla ilgili dil öğelerini birlikte öğrenmektedir.

Mesleki ve teknik anadolu liselerinde ana dilin yanı sıra yabancı dillere yönelik de mesleki dil öğretimi yapılmaktadır. Bu öğretim “mesleki yabancı dil dersi” kapsamında yapılmaktadır. Bu dersin verildiği alanlar ve bu alanlarda öğrenim gören öğrencilere ilişkin veriler şu şekildedir:

Tablo 1: Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerindeki Mesleki Yabancı Dil Dersine Ait Veriler

Millî Eğitim Bakanlığı, (2021a); Millî Eğitim Bakanlığı, (2021b).

Alan Adı	Eğitimi Verilen Kurum Sayısı	Öğrenci Sayısı	Dersin Adı	Sınıf Düzeyleri		
				10	11	12
Aile ve Tüketici Hizmetleri	54	4.230	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Ayakkabı ve Saraciye Teknolojisi	_4	-	Mesleki Yabancı Dil			
Bilişim Teknolojileri	1.417	166.447	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı	298	34.632	Mesleki Yabancı Dil		2	
Denizcilik	48	8.910	Mesleki Yabancı Dil		2	
Eğlence Hizmetleri	-	-	Mesleki Yabancı Dil	3		
Endüstriyel Otomasyon Teknolojileri	87	13.714	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Güzellik Hizmetleri	372	62.589	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Hasta ve Yaşlı Hizmetleri	231	18.624	Mesleki İngilizce Mesleki Almanca		3	3
Konaklama ve Seyahat Hizmetleri	192	17.501	Mesleki Yabancı Dil		2	

⁴ Resmî veri tespit edilememiştir.

Kuyumculuk Teknolojisi	-	-	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Makine ve tasarım Teknolojisi	390	71.804	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Metal Teknolojisi	458	42.536	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Metalürji Teknolojisi	18	957	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Mobilya ve İç Mekân Tasarımı	403	36.494	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Moda tasarım teknolojileri	362	29.075	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Motorlu Araçlar Teknolojisi	221	54.972	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Muhasebe ve Finansman	714	54.972	Mesleki Yabancı Dil		2	
Müzik Aletleri Yapımı	-	-	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Pazarlama ve Perakende	188	16.723	Mesleki Yabancı Dil			3
Sivil Havacılık	-	-	Mesleki Yabancı Dil		4	4
Tasarım Teknolojileri	-	-	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Tekstil Teknolojisi	63	7.296	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Uçak Bakım	17	3.822	Mesleki Yabancı Dil		3	
Ulaştırma Hizmetleri	118	15.991	Mesleki Yabancı Dil		3	
Yiyecek İçecek Hizmetleri	591	83.552	Mesleki Yabancı Dil	3		

Tablo 1’de görüldüğü üzere mesleki ve teknik anadolu liselerinde 26 farklı alana yönelik mesleki yabancı dil verilmektedir. Ağırlıklı olarak 11 ve 12.sınıfta yer yer alan bu dersler aracılığıyla 6.242 kurumdaki yaklaşık 750.000 öğrenci mesleki yabancı dil becerilerini geliştirme fırsatına sahip olmaktadır. Ayrıca bu dersler için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yardımcı ders kitabı ve e-kitap şeklindeki modüler metinlerden oluşan bireysel öğrenme materyalleri hazırlanmıştır. Tamamı İngilizce mesleki iletişime yönelik olan yardımcı ders kitapları şunlardır: Eğlence hizmetleri, konaklama ve seyahat hizmetleri, yiyecek içecek hizmetleri, bilişim teknolojileri (öğrenci), bilişim teknolojileri (öğretmen), büro yönetimi (öğrenci), büro yönetimi (öğretmen), muhasebe finansman (öğrenci), muhasebe finansman (öğretmen), pazarlama ve perakende (öğrenci) ve pazarlama ve perakende (öğretmen) (Millî Eğitim Bakanlığı, 2021c). Yardımcı ders kitapları tek bir yabancı dil ve yedi farklı alanla sınırlı olmasına rağmen bireysel öğrenme materyallerinde daha fazla alana ve dile yönelik çalışma yapılmaktadır. Mesleki yabancı dil için hazırlanan ve hazırlanmakta olan bireysel öğrenme materyalleri şu şekildedir:

Tablo 2: Mesleki Yabancı Dil için Hazırlanan ve Hazırlanmakta Olan Bireysel Öğrenme Materyalleri

MATERYALİN ADI VE ALANI/DALI	MATERYALİN DİLİ	MATERYALİN DURUMU
Bar Dalı Mesleki Yabancı Dil	İngilizce	Hazırlanıyor
Bar Dalı Mesleki Yabancı Dil	Almanca	Hazırlanıyor
Bar Dalı Mesleki Yabancı Dil	Çince	Hazırlanıyor
Bar Dalı Mesleki Yabancı Dil	Rusça	Hazırlanıyor
Hosteslik Dalı Mesleki Yabancı Dil 1	İngilizce	Hazır

Hosteslik Dalı Mesleki Yabancı Dil 2	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil (Bilgisayarlı Muhasebe) 1	İngilizce	Hazırlanıyor
Mesleki Yabancı Dil (Borsa ve Finansman) 1	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil (Borsa ve Finansman) 2	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil (Dış Ticaret) 1	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil (Dış Ticaret) 2	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 1 (Giyim)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 1 (Tekstil)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 1 Kuaförlük	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 2 (Giyim)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 2 (Tekstil)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 2 Makyaj	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 3 El Ayak Bakımı	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 4 Cilt Bakımı	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 5 Vücut Bakımı ve Masaj	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 1 (Ayakkabı)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 1 (Ayakkabı)	İtalyanca	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 1 (Denizcilik)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil -1 (Eğlence Hizmetleri)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil -1 (Aile ve Tüketici Hizmetleri)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 1 (Konaklama)	Almanca	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 1 (Konaklama)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 1 (Konaklama)	Rusça	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 1 (Kuyumculuk)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 1 (Saraciye)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 1 (Seyahat)	Almanca	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 1 (Seyahat)	Rusça	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 1 (Seyahat)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 2 (Kuyumculuk)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil -2 (Animatörlük)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 2 (Ayakkabı)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 2 (Ayakkabı)	İtalyanca	Yazılacak
Mesleki Yabancı Dil -2 (Çevre Hizmetleri)	İngilizce	Hazırlanıyor
Mesleki Yabancı Dil -2 (Ev ve Kurum Hizmetleri)	İngilizce	Hazırlanıyor
Mesleki Yabancı Dil -2 (Sosyal Destek Hizmetleri)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil -2 (Tüketici Hizmetleri)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 2 (Konaklama)	Rusça	Hazır

Mesleki Yabancı Dil 2 (Konaklama)	Almanca	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 2 (Konaklama)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 2 (Saraciye)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 2 (Seyahat)	Almanca	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 2 (Seyahat)	Rusça	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 2 (Seyahat)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil 2 (Yat Turizmi)	İngilizce	Hazır
Mesleki Yabancı Dil -3 (Çocuk Animatörlüğü)	İngilizce	Hazır
Mutfak Dalı Mesleki Yabancı Dil	Almanca	Yazılacak
Mutfak Dalı Mesleki Yabancı Dil	Çince	Yazılacak
Mutfak Dalı Mesleki Yabancı Dil	Rusça	Yazılacak
Mutfak Dalı Mesleki Yabancı Dil	İngilizce	Hazır
Pastacılık Dalı Mesleki Yabancı Dil	Almanca	Yazılacak
Pastacılık Dalı Mesleki Yabancı Dil	Çince	Yazılacak
Pastacılık Dalı Mesleki Yabancı Dil	İngilizce	Hazır
Pastacılık Dalı Mesleki Yabancı Dil	Rusça	Yazılacak
Servis Dalı Mesleki Yabancı Dil	Almanca	Hazırlanıyor
Servis Dalı Mesleki Yabancı Dil	Çince	Hazırlanıyor
Servis Dalı Mesleki Yabancı Dil	Rusça	Hazırlanıyor
Servis Dalı Mesleki Yabancı Dil	İngilizce	Hazırlanıyor

(Millî Eğitim Bakanlığı, 2021d).

Tablo 2’de görüldüğü üzere 5 farklı dile yönelik 45 farklı bireysel öğrenme materyali geliştirilmiş ve 18 materyalin geliştirilmesi devam etmektedir.

Mesleki ve teknik anadolu lisesinde verilen dersler ve geliştirilen materyaller öğrencilere, mesleki yabancı dil becerilerini geliştirme imkânı sağladığı için son derece önemlidir. Ancak bu imkânın 28 farklı alanda (adalet, aile ve tüketici hizmetleri, biyomedikal cihaz teknolojileri, çocuk gelişimi ve eğitimi, el sanatları teknolojisi, elektrik-elektronik teknolojisi, gazetecilik, geleneksel Türk sanatları, gemi yapımı, gıda teknolojisi, grafik ve fotoğraf, halkla ilişkiler, harita-tapu-kadastro, hayvan yetiştiriciliği ve sağlığı, inşaat teknolojisi, itfaiyecilik ve yangın güvenliği, kimya teknolojisi, laboratuvar hizmetleri, maden teknolojisi, matbaa teknolojisi, plastik teknolojisi, radyo-televizyon, raylı sistemler teknolojisi, sağlık hizmetleri, plastik sanatlar, tarım yenilenebilir enerji teknolojileri, tesisat teknolojisi ve iklimlendirme) öğrenim gören yaklaşık 500.000 öğrenciye sağlanmamış olması önemli bir eksiklik (Millî Eğitim Bakanlığı, 2021d). 1985 tarihli Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Yönetmeliği’nde “Meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarında, lise ikinci sınıftan itibaren meslek alanlarına yönelik yabancı dil eğitim ve öğretimine ağırlık verilir.” ibaresi yer almasına rağmen bu eğitim ve öğretim günümüzde birçok alanda hâlâ yapılamamaktadır.

Mesleki yabancı dil dersinin birçok bölümde seçmeli ve seçmeli melek dersi statüsünde olması, bu dersle ilgili bir diğer problem noktasıdır. Adalet, aile ve tüketici

hizmetleri, bilişim teknolojileri, endüstriyel otomasyon teknolojileri, güzellik hizmetleri, hasta ve yaşlı hizmetleri, metal teknolojisi, mobilya ve iç mekân tasarımı, moda tasarım teknolojileri, motorlu araçlar teknolojisi olmak üzere toplam 12 alanda mesleki yabancı dil dersi seçmeli veya seçmeli meslek dersi statüsündedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2021a). Bütün öğrencilere yabancı dilde mesleki iletişim kurma becerisi kazandırılması için mesleki yabancı dil dersi, alan ortak dersi, meslek dersi veya dal dersi statüsünde olmalıdır. Ancak statüsü ne olursa olsun bütün alanlardaki mesleki yabancı dil derslerinin ortak problemi, kazanımlarının ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmamasıdır. Örneğin, aile ve tüketici hizmetleri çerçeve eğitim programında verilen mesleki yabancı dil dersi için 4 kazanım belirtilmiş olup bu kazanımlar da sadece anlatma becerisine ve terim bilgisine yöneliktir:

MESLEKİ YABANCI DİL DERSİ (SOSYAL DESTEK HİZMETLERİ)

Dersin Amacı : Bu derste öğrenciye; temel düzeyde Sosyal Destek Hizmetleri dalına ait mesleki yabancı dil ile ilgili bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır.

Sınıfı : 11-12

Haftalık Ders Saati : 2

Öğrenme Biriminin Adı	Sosyal Destek Hizmetleri Terminolojisi
Öğrenme Biriminin Kazanımları	1. Yabancı dilde sosyal destek hizmetleriyle ilgili temel terimleri kullanır. 2. Yabancı dilde çocuk, genç, kadın, engelli ve yaşlı refahına yönelik terimleri kullanır.
Öğrenme Biriminin Adı	Ulusal ve Uluslararası Sosyal Destek Hizmetleri
Öğrenme Biriminin Kazanımları	1. Yabancı dilde ulusal sosyal hizmet veren kuruluşları ve hizmet alanlarını tanımlar. 2. Yabancı dilde uluslararası sosyal hizmet veren kuruluşları ve hizmet alanlarını tanımlar.

(Millî Eğitim Bakanlığı, 2021a):

Mesleki yabancı dil dersiyle ilgili en ayrıntılı kazanımların ortaya konulduğu alanlardan biri olan eğlence hizmetlerinde bile toplam kazanım sayısı altıyı geçmemekte ve sadece anlatma becerisinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu derste öğrenciye; mesleğinde kullandığı teknik terimlerin yabancı dildeki karşılığını tanıması, okuması ve yazması ile ilgili bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır:

Kazanım 1: Yabancı dilde farklı kültürleri açıklar: Yabancı dilde Türk kültürünü açıklar. Yabancı dilde farklı kültürleri açıklar. **Kazanım 2:** Yabancı dilde sahne gösterilerini açıklar: Yabancı dilde yüz ve vücut boyama aktivitelerini uygular. Yabancı dilde Türk müziğini açıklar. Yabancı dilde ülkelerin geleneksel kıyafetlerini açıklar. **Kazanım 3:** Yabancı dilde dans gösterilerini açıklar: Yabancı dilde yüz ve vücut boyama aktivitelerini uygular. Yabancı dilde Türk müziğini açıklar. Yabancı dilde ülkelerin geleneksel kıyafetlerini açıklar. Yabancı dilde dans gösterilerini açıklar: Yabancı dilde farklı dans türlerini açıklar(Millî Eğitim Bakanlığı, 2021a).

Diğer alanlara yönelik hazırlanan çerçeve öğretim programları incelendiğinde de kazanımlar; okuma, yazma, dinleme, konuşma, karşılıklı konuşma becerileri altında listelenmemiş; Kazanım 1, Kazanım 2 vb. şeklinde maddelendirme yöntemine gidilmiştir. Ortalama 4-5 maddeden oluşan bu kazanımlar incelendiğinde de “açıklar” “ifade eder” “kullanır” “tanımlar” şeklinde sadece anlatma becerisinin geliştirilmesine

yönelik ifadeler görülmektedir. Bu sebeple çerçeve öğretim programları mesleki yabancı dil ders öğretmenleri için yeterince yol gösterici değildir.

2.2.2. Mesleki Açıköğretim Liseleri ve Mesleki Dil Öğretimi

Genel olarak bir meslek edinmek veya mesleğinde ilerlemek isteyen kişilere, uzaktan öğretim teknolojilerini kullanarak meslek lisesi öğrenimi veren bir açıköğretim kurumu olarak tanımlanmaktadır (Erbil, Erdoğan ve Kılıç, 2006: aktaran: Güçlü ve Bozgeyikli, 2017, s.149). Toplam 156.613 öğrencinin öğrenim gördüğü bu kurumlarda karma bir öğretim biçimi uygulanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2020a). Genel kültür ve teorik meslek derslerinin eğitimi uzaktan verilirken uygulamalı meslek dersleri yüz yüze yapılmaktadır (Güçlü ve Bozgeyikli, 2017, s.151). Mesleki açıköğretim liselerinde sadece genel kültür derslerine yönelik ders kitapları geliştirilmiş olup diğer teorik ve pratik meslek derslerinde mesleki ve teknik anadolu liselerinin çerçeve öğretim programı ve ders materyalleri uygulanmaktadır. Bu sebeple her iki kurumun mesleki dil öğretim yöntemi ve niteliği de aynıdır. Bunun için de mesleki açıköğretim liseleri mesleki dil öğretimi çerçevesinden ayrıca incelenmeyecektir. Sadece mesleki yabancı dil öğretimiyle ilgili sayısal veriler ortaya konulacaktır. Böylelikle hangi alanlarda mesleki yabancı dil çalışmalarının mevcut olduğu ve hangi alanlarda da benzer çalışmalara ihtiyaç duyulduğu görülebilecektir.

Mesleki açıköğretim liselerinde 37 alana ait mesleki eğitim verilmekte olup bu alanlardan sadece 16'sında mesleki yabancı dil dersi bulunmaktadır. Mesleki yabancı dil dersinin yer aldığı alanlar şunlardır:

Tablo 3: Mesleki Açıköğretim Liselerindeki Mesleki Yabancı Dil Dersine Ait Veriler

Alan Adı	Eğitimi Verilen Kurum Sayısı	Öğrenci Sayısı	Dersin Adı	Sınıf Düzeyleri		
				10	11	12
Aile ve Tüketici Hizmetleri	1	-	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Bilişim Teknolojileri	1	-	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı	1	-	Mesleki Yabancı Dil		2	
Güzellik Hizmetleri	1	-	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Hasta ve Yaşlı Hizmetleri	1	-	Mesleki İngilizce Mesleki Almanca		3	3
Konaklama ve Seyahat Hizmetleri	1	-	Mesleki Yabancı Dil		2	
Makine ve Tasarım Teknolojisi	1	-	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Metal Teknolojisi	1	-	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Metalürji Teknolojisi	1	-	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Mobilya ve İç Mekân Tasarımı	1	-	Mesleki Yabancı Dil		2	2

Moda Tasarım Teknolojileri	1	-	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Motorlu Araçlar Teknolojisi	1	-	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Muhasebe ve Finansman	1	-	Mesleki Yabancı Dil		2	
Plastik Teknolojisi	1	-	Mesleki Yabancı Dil		2	2
Pazarlama ve Perakende	1	-	Mesleki Yabancı Dil			3
Yiyecek İçecek Hizmetleri	1	-	Mesleki Yabancı Dil	3		

Millî Eğitim Bakanlığı (2021f).

Tablo 3'te görüldüğü üzere mesleki açıköğretim liselerinde mesleki yabancı dil dersi sadece 16 alanla sınırlıdır. Adalet, çocuk gelişimi ve eğitimi, el sanatları teknolojisi, elektrik-elektronik teknolojisi, gazetecilik, geleneksel türk sanatları, gıda teknolojisi, grafik ve fotoğraf, halkla ilişkiler, harita-tapu-kadastro, hayvan yetiştiriciliği ve sağlığı, inşaat teknolojisi, kimya teknolojisi, konaklama ve seyahat hizmetleri, laboratuvar hizmetleri, matbaa teknolojisi, metalürji teknolojisi, plastik sanatlar, radyo-televizyon, tarım, tekstil teknolojisi, tesisat teknolojisi ve iklimlendirme, ulaştırma hizmetleri olmak üzere toplam 21 alanda mesleki yabancı dil dersi verilmemektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2021e). Bu durum açıköğretim liselerinde öğrenim gören öğrencilerin büyük bir bölümünü, yabancı dilde mesleki iletişim becerisi kazanma imkânından mahrum bırakmaktadır. Bunun yanı sıra mesleki yabancı dil dersleri, sadece büro yönetimi ve yönetici asistanlığı, konaklama ve seyahat hizmetleri, pazarlama ve perakende, muhasebe ve finansman alanlarında ortak dal dersi statüsünde olup diğer alanlarda seçmeli ders statüsündedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2021e). Mesleki açıköğretim liselerinden mezun olan bütün öğrencilerin mesleklerini uluslararası boyutta icra edebilmesi ve mesleğiyle ilgili gelişmeleri yabancı kaynaklardan takip edebilmesi için mesleki yabancı dil dersinin seçmeli ders statüsünde değil alan/dal dersi statüsünde olmalıdır.

2.2.3. Mesleki Eğitim Merkezleri ve Mesleki Dil Öğretimi

Mesleki eğitim merkezleri, kalfalık ve ustalık eğitimi ile mesleki ve teknik kurs programlarının uygulandığı eğitim kurumlarıdır. Türkiye'deki 329 mesleki eğitim merkezinde 115.000 öğrenci öğrenim görmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2021a). Mesleki eğitim merkezlerinde pratik ve teorik eğitim bir arada görülmektedir. Öğrenciler haftada 1 veya 2 gün okulda teorik eğitim; 4 veya 5 gün ise işletmelerde uygulamalı eğitim alırlar. Mesleki eğitim merkezlerindeki eğitim, ortaokuldan sonra dört yıllık zorunlu eğitim kapsamındadır. 9. sınıfta çırak olarak eğitime başlayan öğrenciler, 11. sınıfın sonunda başarılı olmaları durumunda kalfalık unvanı almakta; 12. sınıf sonunda başarılı olanlar ise usta olarak mesleki eğitim merkezlerinden mezun olmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2021g). Mesleki eğitim merkezleri öğrencilerini sadece iş ve çalışma yaşamına hazırlar. Bu merkezlerden mezun olan öğrenciler yükseköğretime geçiş hakkına sahip değildirler. Bu hakkı, ancak açıköğretim lisesinde ya mesleki eğitim merkezlerinde fark derslerini alarak kazanabilmektedirler.

Mesleki eğitim merkezleri, yukarıda açıklanan öğretim biçimi ve kuruluş amacıyla diğer ortaöğretim kurumlarından ayrılmaktadır. Ancak verdiği teorik ve pratik meslek derslerinin içeriği mesleki teknik ve anadolu liseleriyle büyük oranda aynıdır. Yine her iki kuruma ait çerçeve öğretim programlarının içeriği de birbirine oldukça yakındır. Örneğin, yiyecek hizmetleri alanında verilen mesleki yabancı dil dersine ait kazanımlar her iki kurumun çerçeve öğretim programında birebir aynıdır.⁵ Ayrıca mesleki eğitim merkezlerine ait, mesleki ders kitabı ve bireysel öğrenme materyali hazırlanmadığı için her iki kurum ortak materyaller kullanmaktadır. Bu sebeple her iki kurumun mesleki dil öğretim yöntemi ve niteliği de aynıdır. Bunun için de mesleki eğitim merkezleri, mesleki dil öğretimi çerçevesinden ayrıca incelenmeyecektir. Sadece mesleki yabancı dil öğretimiyle ilgili sayısal veriler ortaya konulacaktır. Böylelikle hangi alanlarda mesleki yabancı dil çalışmalarının mevcut olduğu ve hangi alanlarda da benzer çalışmalara ihtiyaç duyulduğu görülebilecektir.

Mesleki eğitim merkezlerinde 27 farklı alana yönelik eğitim verilmekte olup bu alanların sadece 5'inde mesleki yabancı dil dersi bulunmaktadır:

Tablo 4: Mesleki Yabancı Dil Dersinin Verildiği Mesleki Eğitim Merkezi Alanları

Alan Adı	Eğitimi Verilen Kurum Sayısı	Öğrenci Sayısı	Dersin Adı	Sınıf Düzeyleri		
				10	11	12
Ayakkabı ve Saraciye Teknolojisi	-	-	Mesleki Yabancı Dil			2
El Sanatları Teknolojisi	-	-	Mesleki Yabancı Dil			2
Kuyumculuk Teknolojisi	-	-	Mesleki Yabancı Dil			2
Konaklama ve Seyahat Hizmetleri	-	-	Mesleki Yabancı Dil	4		
Yiyecek İçecek Hizmetleri	-	-	Mesleki Yabancı Dil	3		

Millî Eğitim Bakanlığı (2021f).

Tablo 4'te görüldüğü üzere mesleki eğitim merkezlerinde mesleki yabancı dil dersi sadece 5 alanla sınırlıdır. Ancak, mobilya ve iç mekân tasarımı, tarım, bilişim teknolojileri, elektrik- elektronik teknolojisi endüstriyel otomasyon teknolojileri, grafik ve fotoğraf, gemi yapımı, giyim üretim teknolojisi, gıda teknolojisi, güzellik ve saç bakım hizmetleri, inşaat teknolojisi, harita-tapu-kadastro, kimya teknolojisi, makine teknolojisi, matbaa teknolojisi, metal teknolojisi, metalürji teknolojisi, motorlu araçlar teknolojisi, plastik teknolojisi, seramik ve cam teknolojisi, tesisat teknolojisi ve iklimlendirme, tekstil teknolojisi olmak üzere toplam 22 alanda mesleki yabancı dil dersi verilmemektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2021f). Bu durum açıköğretim

⁵ Konaklama ve seyahat hizmetleri alanına ait kazanımlar her iki kurumda farklıdır. Ancak, mesleki eğitim merkezleri çerçeve öğretim programında yer alan bütün kazanımlarda "açıklar" ifadesi bulunmaktadır: "Rezervasyon ve servis yapmayla ilgili temel kavramları yabancı dilde açıklar."Sadece anlatma becerisine yönelik dil becerilerinin geliştirilmesinin hedeflenmesi her iki kurumun ortak noktasıdır.

liselerinde öğrenim gören öğrencilerin büyük bir bölümünü, yabancı dilde mesleki iletişim becerisi kazanma imkânından mahrum bırakmaktadır.

Mesleki eğitim merkezlerinde verilen yabancı dil dersinin en önemli özelliği, bazı alanlarda dersin hem teorik hem de uygulamasının bulunmasıdır. Mesleki yabancı dil dersi; yiyecek ve içecek hizmetleri alanında 1 ders saati okulda, 3 ders saati de işletmede; konaklama ve seyahat hizmetleri alanında ise 1 ders saati okulda, 2 ders saati işletmede olacak şekilde verilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2021f). Diğer ortaöğretim kurumlarında olmayan bu uygulama öğrencilere dil becerilerini doğal iletişim ortamında geliştirme imkânı vermektedir.

2.3. İmam Hatip Liseleri ve Mesleki Dil Öğretimi

Mesleki dil öğretiminin bir diğer hedef kitlesi imam hatip lisesi öğrencileridir. İmam hatip liseleri; anadolu imam hatip lisesi, anadolu imam hatip lisesi (yabancı uyruklu öğrencilere yönelik) ve açıköğretim imam hatip lisesi olmak üzere üç farklı okul türünden oluşmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2020a). Toplam 602.819 öğrencinin eğitim gördüğü bu okulların ders içerikleri, mesleki ders kitapları ve öğretim programları ortak olup birbirlerinden öğretim şekli ve öğrenci profili açısından farklılaşırlar (Millî Eğitim Bakanlığı, 2020a). Bu farklılıklar verilen mesleki dil öğretiminin içeriğini ve materyallerini etkilemediği için en çok öğrenciye sahip olan anadolu imam hatip liselerinde yapılan mesleki dil öğretim çalışmaları incelenecektir.

Anadolu imam hatip liseleri, millî eğitim sistemimiz içerisinde ortaöğretim (lise) düzeyinde yer alan, fen ve sosyal bilimler alanındaki derslerle birlikte temel İslam bilimine ait derslerin de okutulduğu, üniversitelerin bütün alanlarına yönelik öğrenci yetiştiren okullardır. 1.650 kurumda 502.847 öğrencinin öğrenim gördüğü anadolu imam hatip liseleri, diğer ortaöğretim kurumlarında olduğu gibi öğrencilerini yükseköğretime hazırlar (Millî Eğitim Bakanlığı 2020a). Ayrıca anadolu imam hatip lisesi mezunları okudukları İslami ilimlerin ve almış oldukları dinî eğitimin gereği olarak Diyanet İşleri Başkanlığınca yürütülen din eğitimi ve hizmetleri alanında sınavlarda başarılı olmaları hâlinde camilerde; imam-hatiplik veya müezzinlik, Kur'an kursu öğreticiliği görevlerine gelebilmektedirler (Millî Eğitim Bakanlığı 2020h). Yükseköğretimin yanı sıra çalışma yaşamına hazırlanan bu öğrencilerin ihtiyaç duydukları mesleki dil becerileri öğrenim süreci içerisinde kendilerine aktarılmaktadır.

Anadolu imam hatip liselerinde ana dile yönelik mesleki dil öğretimi, alan eğitiminin içerisinde (metin içi terim, kavram ve üslup öğretimi) ve Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi ile yapılmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018). Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi 11. sınıfta haftada iki saat verilmektedir. Öğrencilerin diğer derslerde edindiği mesleki bilgileri uygulama ve aktarma becerilerini kazandırmayı amaçlayan bu derste, alan bilgisinin yanı sıra mesleki üslup, kurum kültürü ve mesleki yapı gibi mesleki iletişimin önemli öğelerine ait kazanımlar yer almaktadır: "Din hizmetlerindeki temel kavramları açıklar. Din görevlisinin sahip olması gereken nitelikleri kavrar. Din hizmetlerinde hedef kitlenin özelliklerini tanımanın önemini fark eder. Din hizmetleri için gerekli iletişim becerilerini sergiler. Hitabet ilkelerine uygun vaaz hazırlar ve sunar."(Millî Eğitim Bakanlığı, 2018). Hitabet ve Mesleki Uygulama dersi din görevlilerinin hem kendi aralarında hem de din görevlisi olmayan kişilerle sağlıklı bir

iletişim kurmaları için; *ses tonu, hitap, vurgu, cümle uzunluğu, beden dili, göz teması vb.* gibi iletişim becerilerini de kazandırmayı amaçlar. Çünkü göreve başladıklarında kendilerinden etkili mesleki iletişim kurmaları beklenmektedir. Örneğin, din görevlilerine uygulanan Hutbe Değerlendirme Formu'ndaki "Hitap cümleleri uygun mu? Dikkat çekici bir giriş yapıldı mı? Hutbe duaları makamsız ve hitabet üslubuyla okundu mu? Konu anlaşılır bir şekilde açıklandı mı? Konu cemaatin seviyesine uygun mu? Cümle aralarında, ara hitaplarda cemaatle göz teması kuruldu mu? Sonuç anlaşılır bir şekilde belirtildi mi? Beden dili etkili ve doğru bir şekilde kullanıldı mı? Hutbe adabına uyuldu mu? Hatibin kıyafeti ve dış görünüşü uygun mu? Ses tonunu etkili bir şekilde kullanıldı mı? Konuşmada akıcılık sağlandı mı?" (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2021) maddeleri mesleki dil beceri edindirmenin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Anadolu imam hatip liselerindeki yabancı dile yönelik mesleki dil öğretimi 11 ve 12. sınıfta verilen mesleki Arapça dersiyle yapılmaktadır. Bu ders 11 ve 12. sınıflarda haftalık üç saat olmak üzere meslek dersi statüsünde verilmektedir. Mesleki yabancı dil öğretiminin içeriği her sınıfta 6 farklı üniteyle ilgili (11. sınıfta İslam, Kur'an-ı Kerim, Hadis, Peygamberimizin Hicret Öncesi Hayatı, İbadetler, İslam Ahlakı; 12. sınıfta Tevhid ve Şirk, Kuran Kıssaları, Peygamberimizin Hicret Sonrası Hayatı, Dini Hükümler, İslam'da Sosyal Hayat, İslam Medeniyeti) dinleme-anlama, okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi yapılarıyla ilgili kazanımlarından oluşmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı 2018). Anadolu imam hatip liselerindeki mesleki Arapça dersleri genellikle dini konulardaki metinleri anlamak ya da bu konulardaki fikirlerini ifade edebilme becerisini kazandırabilmeyle ilgilidir: "Dinlediği metin/diyalogdan hareketle Kur'an'ın gönderiliş amacını ayetlere örnekler verir. Dinlediği/okuduğu metin/diyalogdan hareketle Kur'an tarihiyle ilgili kısa cümleler kurar. Okuduğu metin/diyalogda geçen Kur'an tarihi ile ilgili kavramları tanıır. Dinlediği/okuduğu Kur'an tarihi ile metin/diyalogdan hareketle kısa bir metin yazar." (Millî Eğitim Bakanlığı 2018). Mesleki Arapça Öğretim Programı'nda meslektaşlarla kurulan iletişime ve kurum kültürüne yönelik kazanımlar yer almamaktadır. Bunun temel sebebi mesleki Arapça dersinin alan bilgisine yönelik iletişim becerilerini geliştirmeyi hedeflemesidir: Mesleki Arapça dersinde; "İslami ilimlere ait klasik/güncel Arapça literatür ve metinlerden yararlanabilmelerini, İmam hatip lisesi meslek derslerinde edindikleri kazanımları pekiştirmelerini, Arapça dinleme-anlama, konuşma, okuma-anlama ve yazma becerilerini geliştirmelerini, bazı dil bilgisi kurallarını öğrenmelerini, seviyelerine uygun görsel, işitsel ve yazılı kaynakları takip etmelerini, Arapça öğrenmeye yönelik ilgi ve isteklerini sürdürmeyi" hedeflemektedir (Millî Eğitim Bakanlığı 2018). Bu açıdan bakıldığında Anadolu imam hatip liselerindeki mesleki Arapça dersinin daha çok akademik amaçlı olduğu söylenebilir.

Anadolu imam hatip liselerindeki mesleki dil öğretim çalışmaları diğer ortaöğretim kurumlarına nazaran daha planlı ve kapsamlıdır. Örneğin, ders kitapları daha güncel olup tasarım açısından daha dikkat çekicidir. Örneğin,

12. Sınıf Mesleki Arapça Ders Kitabı Giriş Sayfası

TEMEL BECERİLER

TÜM MAVİ RENKLİ ALIŞTIRMALAR TEMEL DİNLEME BECERİLERİDİR

TÜM PEMBE RENKLİ ALIŞTIRMALAR TEMEL OKUMA BECERİLERİDİR

TÜM SARİ RENKLİ ALIŞTIRMALAR TEMEL KONUŞMA BECERİLERİDİR

TÜM YEŞİL RENKLİ ALIŞTIRMALAR TEMEL YAZMA BECERİLERİDİR

ALT BECERİLER

TEMEL BECERİLERİ TAMAMLAYICI ALT BECERİLER

OKUMA BECERİSİ

YAZMA BECERİSİ

KONUŞMA BECERİSİ

DIYALOG BECERİSİ

işler ve diğerleri (2017).

Bunun yanı sıra Anadolu İmam Hatip Liselerinde öğretim programları daha ayrıntılı ve açıklayıcı bir şekilde düzenlenmiştir. Her tema içi farklı dil becerilerine ait kazanımlar ve dil yapıları listelenmiş ve dil öğreticilerine kılavuzluk edecek açıklamalar verilmiştir:

1. TEMA	KAZANIMLAR	AÇIKLAMALAR	İÇERİK VE DİL YAPILARI
İSLAM اسلام	<p>Bu tema sonunda öğrenciler;</p> <p>DİNLEME - ANLAMA</p> <ol style="list-style-type: none"> Dinlediği metin/diyalogdan hareketle imanın rükünlerini ve şartlarını listeler. Dinlediği metin/diyalogda geçen imanla ilgili kavramları tanıır. Dinlediği metin/diyalogda geçen fiil çeşitlerini tanıır. <p>KONUŞMA</p> <ol style="list-style-type: none"> Dinlediği/okuduğu metin/diyalogdan hareketle imanın rükünlerini sıralar. Dinlediği/okuduğu metin/diyalogdan hareketle İslam'ın inanç esaslarını basit cümlelerle söyler. Sozlu iletişimde fiil çeşitlerini kullanır. <p>OKUMA</p> <ol style="list-style-type: none"> Okuduğu metin/diyalogdan hareketle İslam'ın inanç esasları ve rükünlerini açıklar. Okuduğu metin/diyaloglarda geçen imanla ilgili kavramları ayırır eder. Okuduğu metin/diyalogdan hareketle İslam'a göre inanç bakımından insanları sınıflandırır. Okuduğu metin/diyalogda geçen fiil çeşitlerini tanıır. 	<p>DİNLEME - ANLAMA</p> <ol style="list-style-type: none"> kazanımda iman, İslam, akide, tevhid, tasdik, ıkrar, ikrah, hidayet, dalalet kavramlarına yer verilir. <p>KONUŞMA</p> <p>1 ve 2. kazanımlarda öğrencilerden imanın rükünlerini ve İslam'ın inanç esaslarını kendi cümleleriyle söylemeleri istenir.</p> <p>OKUMA</p> <ol style="list-style-type: none"> kazanımda soru cevap, boşluk doldurma, doğru yanlış belirleme, eşleştirme gibi etkinliklere yer verilir. kazanım iman, İslam, akide, tasdik, ıkrar, ikrah, hidayet, dalalet kavramlarıyla sınırlanır. Metinde geçen kavramlarla ilgili alımı çizme, anlamını bulma, eşleştirme, boşluk doldurma, doğru yanlış gibi etkinliklere yer verilir. kazanımda mümin, münafık, kâfir, müşrik kavramlarıyla ilgili alımı çizme, anlamını bulma, eşleştirme, boşluk doldurma, doğru-yanlış gibi etkinliklere yer verilir. kazanımda mazi, muzari ve emir kullanımlara dair, doğru yanlış bulma, boşluk doldurma, eşleştirme gibi etkinlikler düzenlenir. 	<p>التوحيد</p> <p>الإيمان</p> <p>الإسلام</p> <p>الحقبة</p> <p>التصديق</p> <p>الإقرار</p> <p>الإكراه</p> <p>الهداية</p> <p>الضلالة</p> <p>المؤمن</p> <p>المنافق</p> <p>المشرك</p> <p>الكفر</p> <p>أنواع الفعل</p> <p>الفعل الماضي</p> <p>الفعل المضارع</p> <p>الفعل الأمر</p>

(Millî Eğitim Bakanlığı, 2018).

Ortaöğretim kurumlarında yapılan mesleki dil öğretim çalışmaları yukarıda ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. Buradan hareketle ortaya çıkan sonuç ve önerilere aşağıda yer verilmektedir.

3. Sonuç ve Öneriler

Ortaöğretim kurumlarına bağlı spor liseleri, güzel sanat liseleri, mesleki ve teknik anadolu liseleri, mesleki açıköğretim liseleri, mesleki eğitim merkezleri, anadolu imam hatip liseleri, anadolu imam hatip liseleri (yabancı uyruklu öğrenciler) açıköğretim imam hatip liselerinde 2.035.111 öğrenci öğrenim görmektedir. Belirli bir mesleğe ve sanat dalına yönelik eğitim gören bu öğrencilerin, mesleklerini ve sanatlarını daha başarılı bir şekilde icra edebilmeleri ve kendilerini geliştirebilmeleri için mesleki dil becerisine ihtiyaç duyarlar. Ancak spor ve güzel sanat liselerinde eğitim gören öğrencilerin, yabancı dile yönelik mesleki dil becerilerinin gelişmesi için herhangi bir çalışma tespit edilemezken ana dile yönelik mesleki dil becerileri ise alan eğitimi çerçevesinde geliştirilmektedir. 47 alanda eğitim veren mesleki ve teknik anadolu liselerinin 26'sında; 37 alanda eğitim veren mesleki açıköğretim liselerinin 16'sında; 27 farklı alana yönelik eğitim verilen mesleki eğitim merkezlerinin ise 5'inde planlı ve bağımsız mesleki yabancı dil öğretim çalışmaları yapılmaktadır. Ancak söz konusu bu öğretim faaliyeti için hazırlanan materyallerin dikkat çekici, ayrıntılı ve güncel olmaması ise mesleki dil öğretiminin verimliliği için olumsuz bir durumdur. Bu kurumlarda ana dile yönelik mesleki dil becerileri ise ağırlıklı olarak alan eğitimi çerçevesinde edindirilmektedir. İmam hatip liselerinde ise hem yabancı dile hem de ana dile yönelik planlı ve bağımsız mesleki dil öğretim çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca bu kurumlarda hazırlanan mesleki dil öğretim materyallerinin dikkat çekici, güncel ve ayrıntılı hazırlandığı görülmüştür.

Sonuç olarak, birçok ortaöğretim kurumunda ana dile yönelik mesleki dil becerilerinin edindirilmesi/geliştirilmesi için özel bir dersin ve materyalin bulunmaması, mesleki yabancı dile yönelik derslerin her alanda verilmemesi, okulların farklı nitelikte materyaller kullanması ortaöğretimden mezun olan öğrencilerin mesleki etkili iletişim becerilerini birbirlerinden farklılaştırmakta ve birçok öğrencinin de bu beceriyi edinmemesine neden olmaktadır. Bu sebeple, konuyla ilgili olarak Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde çalışma grubu kurularak her alan/dal için mesleki dil öğretim ilkelerine uygun materyaller ve çerçeve öğretim programlarının hazırlanması gerekmektedir. Hazırlanacak olan bu materyal ve programlar öğrencilere şu mesleki dil becerilerini kazandıracak şekilde düzenlenmelidir:

1. Kurum ve meslek kültürü (hitap, selamlaşma, karşılama vb.)
2. Mesleki üslup ve yazım özellikleri
3. Söz varlığı (terim, kavram, kısaltma, kalıp ifade)
4. Dil dışı göstergeler (simge ve semboller) (Alkol, 2016).

Öğrencilerin sağlıklı bir mesleki iletişim becerisi kazanmaları için şu çalışmaların da yapılması önerilmektedir:

1. Materyal ve öğretim programlarındaki kazanımlar, her beceri alanı (konuşma, karşılıklı konuşma dinleme, okuma, yazma) için ayrı ayrı oluşturulmalı.
2. Mesleklere yönelik grafik simge ve dil dışı unsurlar kılavuzları hazırlanmalı.
3. Bütün alanlara yönelik mesleki dil dersleri verilmeli ve statüleri “zorunlu ders” olmalıdır.
4. Alan kitapları hazırlanırken öğrencilerin dil becerilerinin geliştirilmesi dikkate alınmalıdır.
5. Ana dile yönelik mesleki dil becerisinin geliştirilmesi için kendine ait öğretim programı ve materyalleri olan ayrı bir ders açılmalıdır.
6. Mesleki dil öğretimi için güncel, dikkat çekici ve kapsamlı ders materyalleri hazırlanmalıdır.
7. Mesleki dil derslerini verecek nitelikli ve uzman öğretmenlerin yetiştirilmesi sağlanmalıdır.
8. Mesleki ve teknik eğitimde okul yöneticilerinde ve bütün öğretmenlerde mesleki dil farkındalığı oluşması sağlanmalıdır. Örneğin, Mesleki Eğitimde 1000 Okul Projesi kapsamında bu farkındalığın oluşması için çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akar, S., Eryılmaz, S. ve Büyükerdal, Ö. (2020), *Anne-Çocuk Sağlığı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Alkol, N. (2016). *Jandarma mesleğine yönelik sıklık sözlüğü*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altıntaş, B., Açık, A. ve Kurt, Oğuzhan. (2020), *Temel İtfaiyecilik*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Araz, N., Devrim, H. ve Kılıçoğlu, S. (1992), *Büyük Lugat ve Ansiklopedi*.: Cilt 2. Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Limited Şirketi .
- Baş, A., Kaya, A., Gürbüz, H.İ. ve Göverdik, M. (2020), *Elektroteknik*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Çalışkan, S., Çelik, Y., Süren, T. Ve Özkök, E (2020), *Temel Yiyecek Üretimi ve Servis Atölyesi*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Dil Derneği. (1999), *Türkçe Sözlük*. Ankara: Dil Derneği Yayınları.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2021), *Hutbe Değerlendirme Formu*. 19 Nisan 2021 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı: https://webdosyasp.diyanet.gov.tr/muftuluk/UserFiles/bursa/llceler/nilufer/UserFiles/Files/HUTBE%20DE%C4%9EEERLEND%C4%B0RME%20FORMU_4781e3df-0d16-4d29-bbe1-6c67e283e462.pdf adresinden alındı.
- Erbil, O., Erdoğan, A. ve Kılıç, S. (2006), *Açık İlköğretim Okulu ve Açıköğretim Lisesi Öğrencilerinin Radyo ve Televizyon Programlarına Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Araştırma. Ankara.
- Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2019), *T.C. Millî Eğitim Bakanlığı ile T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Arasında İş Birliği Protokolü*, 17 Mart 2020 tarihinde Gençlik ve Spor Bakanlığı: <https://gsb.gov.tr/Duyuru/161854/tc-Millî-egitim-bakanligi-ile-tc-genclik-ve-spor-bakanligi-arasinda-is-birligi-protokolu.aspx> adresinden alındı.
- Güçlü, M. ve Bozgeyikli, H. (2017), Türkiye’de Mesleki Açıköğretim Liseleri Tarihsel Gelişim Açısından Bir Değerlendirme, *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, Cilt 6 (14) 139-155.
- Gündoğdu, M. (2012), Uzmanlık Dili Olarak Dilbilim Dili ve Öğretim Sorunları, *Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, 427-436.
- Hahn, W. (?) Prinzipielle Möglichkeiten einer Definition. 19 Nisan 2021 tarihinde Universität Hamburg: <https://nats-www.informatik.uni-hamburg.de/~vhahn/German/Fachsprache/vHahn/Methoden/Texte/Definition.html#Prinzip> adresinden alındı.
- Hoffmann, L. (1985), *Kommunikationsmittel Fachsprache*. Eine Einführung. Berlin: Akademie-Verlag.
- İmer, K., Kocaman, A., Özsoy ve Sumru, A. (2011), *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- İşler, E., Suçin, M. H., Doğru, E., ve Gülerdi S. T. (2017), *İmam Hatip Liseleri 12. Sınıf Mesleki Araçça Ders Kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Karaağaç, G. (2013), *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karasar, N. (2008), *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel yayınevi.

- Macit, Z.B., Erer, O., Azboy, O., Yıldırım ve Z., Tunç, Ö., (2019), *Spor Psikolojisi ve Sosyolojisi*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Milcu, M. (2012), The Technical Language In The Practice Of The Students Learning The French Language. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (46),4263-4267.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2020a), *Millî Eğitim İstatistikleri*. 20 Nisan 2021 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı: https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_09/04144812_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2019_2020.pdf adresinden alındı.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2021c), *Yardımcı Materyaller*. 19 Nisan 2021 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Programları ve Öğretim Başkanlığı: [Http://www.Megep.Meb.Gov.Tr/?Page=Digerdokumanlar](http://www.Megep.Meb.Gov.Tr/?Page=Digerdokumanlar) adresinden alındı.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2021d), *Bireysel Öğrenme Materyalleri*. 19 Nisan 2021 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Programları ve Öğretim Başkanlığı: <http://www.megep.meb.gov.tr/?page=moduller> adresinden alındı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2009), *Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri Yönetmeliği*. 20 Nisan 2021 tarihinde Resmî Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090616-7.htm> adresinden alındı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2011), *Aile ve Tüketici Hizmetleri*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018), *Anadolu İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretim Programları*. 17 Nisan 2021 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı: <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812019324133-ALL%20Meslek%20Dersleri%20Ogretim%20Programi%20MArapca.pdf> adresinden alındı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2021a), *Öğretim Programları*. 20 Nisan 2021 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı: https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_09/04144812_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2019_2020.pdf adresinden alındı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2021e), 2020-2021 *Haftalık Ders Çizelgesi*. 19 Nisan 2021 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Programları ve Öğretim Başkanlığı: <https://maol.meb.gov.tr/www/2020-2021-haftalik-ders-cizelgesi/icerik/296> adresinden alındı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2021f), *Mesleki Eğitim Merkezleri*. 19 Nisan 2021 tarihinde meslegimhayatim: <http://www.megep.meb.gov.tr/?page=ogretmenKilavuzu> adresinden alındı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2021g), *Mesleki Eğitim Merkezleri*. 19 Nisan 2021 tarihinde meslegimhayatim: <https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/egitim/mesleki-egitim> adresinden alındı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2021h), *Anadolu İmam Hatip Liseleri*. 19 Nisan 2021 tarihinde Din Öğretimi Genel Müdürlüğü: https://mbesikiortaokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/45/04/725318/do

syalar/2020_11/27113839_ANADOLU_YMAM_HATYP_LYSELERY_TANITIM_SUNUSU.pdf adresinden alındı.

- Özer, C., Yaman, İ.Ş., Kaya, Ö.F. ve Şenel, S. (2019), *Desen*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Pirselimođlu, E.T., Kanlı, S. ve Civil, T. (2017), *Takım Sporları*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Richards, J.C. ve Schmidt, R. C. (2002), *Longman Dictionary Of Language Teaching And Applied Linguistics*. London: Longman Publishing Group.
- Şen, E. (2015), *İktisadi ve idari bilimler Türkçesinin incelenmesi ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Taşkıran, A. (2000), *Dünden bugüne mesleki yabancı dil öğretimi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Alman Dili Eğitimi Anabilim Bili Dalı, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu. (2011), *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ülkü, B. Doğan, F. ve Karakuş, Ö.Z, (2020), *Laboratuvar Tekniđi*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

EXTENDED ABSTRACT

Aim of the Research

The aim of this study is to reveal the vocational language teaching studies in secondary education institutions and to determine the content of vocational language teaching for these institutions. For this purpose, answers to the following questions will be sought:

1. What are the vocational language teaching activities in general secondary education institutions?
2. What are the vocational language teaching activities in profession and technical secondary education institutions?
3. What are the vocational language teaching activities in Imam Hatip High Schools?
4. Which vocational language skills should be taught to students in secondary education institutions?

Method

For the stated purpose, the study was planned as a qualitative research. In order to collect data for the purpose of the research, textbooks, course schedules, curricula and individual learning materials of secondary education institutions were collected through document analysis. Descriptive analysis was used to reflect the data to the study. The collected documents were analyzed in three stages: 1. Are there any vocational language teaching activities? 2. Type of existing studies (course, book, individual learning material). 3. Positive and developmental aspects of existing studies.

Findings

Secondary education; It covers all general, profession and technical education institutions based on primary education, providing at least four years of compulsory, formal or non-formal education. Secondary education institutions; are collected in three groups: general secondary education, profession and technical secondary education and religious education. The purpose, mission and content of the education are different from each other. This difference affects the existence, intensity and content of vocational language courses as well as other courses. For this reason, vocational language teaching in secondary education was examined separately for each of the three institutions. Institutions affiliated to general secondary education; Anatolian high school, science high school, social sciences high school, arts high school, sports high school, music and performing arts high school, multi-program Anatolian high school (general secondary education program) and distance education high school. 3.412.564 students study in 6.925 schools affiliated to these institutions. Among these institutions, Anatolian high school, science high school, social sciences high school, multi-program Anatolian high school (general secondary education program) and distance education high school are not intended to provide knowledge and skills for a specific profession and such education is not provided. For

this reason, it is not possible to talk about a necessity for vocational language teaching in relevant institutions and the existence of a target audience. A study on foreign vocational language teaching in sports high schools and arts high schools could not be found. In these institutions, vocational language skills for the mother tongue are acquired within the framework of field education. Profession foreign language teaching activities are carried out in 26 of the profession and technical Anatolian high schools that provide education in 47 different fields. Profession foreign language teaching activities are carried out in 16 of the profession open education high schools that provide education in 37 different fields. Profession foreign language teaching activities are carried out in 5 of the profession training centers that provide training in 27 different fields. However, the fact that the materials prepared for this teaching activity are not remarkable, detailed and up-to-date is a negative situation for the efficiency of vocational language teaching. In these institutions, vocational language skills for the mother tongue are mainly acquired within the framework of field education. In Imam Hatip High Schools, planned and independent vocational language teaching activities are carried out for both foreign and mother tongue. In addition, it has been observed that the vocational languageteaching materials prepared in these institutions are remarkable, up-to-date and detailed.

Conclusion and Discussion

As a result, the lack of specific courses and materials for the acquisition/development of vocational language skills for the mother tongue in many secondary education institutions, the absence of profession foreign language courses in all areas, the use of materials of different quality in schools differentiate the profession effective communication skills of secondary school graduates from each other and many students causes them not to acquire this skill. For this reason, it is necessary to establish a working group within the Ministry of National Education regarding the subject and prepare materials and framework teaching programs in accordance with vocational languageteaching principles for each field/branch. These materials and programs to be prepared should be arranged in a way that will enable students to gain the following vocational languageskills:

1. Organizational culture (appeal, greeting, welcome et. Al.)
2. Professional style and spelling
3. Vocabulary (Term)
4. Non-linguistic indications